

A VÁDEMELESRŐL

BÉRCES VIKTOR
egyetemi docens (PPKE JÁK)

Absztrakt

A vádemelés az ügyészi tevékenység egyik legősibb, klasszikus funkciója, amelynek célja a terhelt büntetőjogi felelősségének megállapítása, valamint az ehhez szükséges bizonyítási indítványok megjelölése. A vádemeléssel kapcsolatban számos legalitási, illetőleg formai kérdést szükséges tisztázni, hiszen e szempontok döntően meghatározzák a bírósági eljárások menetét is. E tanulmány egyfelől a bírói esetjogra, másfelől a jogtudomány képviselőinek álláspontjaira hivatkozva elemzi a vádemeléssel kapcsolatos alapvető kérdéseket. A tanulmány módszertana leíró és összehasonlító jellegű, elsősorban a hazai jogtudomány képviselőinek álláspontjait dolgozza fel, illetőleg ütközteti, amelyhez a szerző is hozzáteszi saját véleményét.

Kulcsszavak: vádirat, vád törvényessége, vád megalapozottsága, egyezségi eljárás, egyeztetés a terhelttel

Abstract

The indictment is one of the most ancient, classical functions of the prosecutor's activity, the purpose of which is to establish the criminal liability of the accused, as well as to indicate the evidence motions necessary for this. Regarding the indictment, it is necessary to clarify a number of legality and formal issues, since these aspects decisively determine the course of court proceedings. This study, on the one hand, refers to judicial case law and, on the other hand, to the positions of prominent representatives of jurisprudence, and analyzes the fundamental issues related to prosecution. The methodology of the study is descriptive and comparative in nature, it primarily elaborates and contrasts the viewpoints of the representatives of domestic jurisprudence, to which the author also adds his own opinion.

Keywords: indictment, legality of charge, well-foundedness of charge, settlement procedure, consultation with the accused

1. Bevezetés

A vádemelés az ügyészi szakasz tradicionális, klasszikus eljárási cselekménye, amelyre – alaptörvényi szintű szabályozottsága okán¹ – továbbra is főszabályként kell tekinteni. A bírói gyakorlat alapján a tisztességes eljárásnak ezen perszakaszban is alapvető feltétele, hogy a vádlott megismerhesse a vele szemben felmerülő valamennyi bizonyítékot.²

A vádat nem csak ügyészi (vádirat; rövidített feljegyzés³), hanem egyéb dokumentumok (a magánvádló feljelentése, valamint a pótmagánvádló írásbeli bejelentése, illetőleg vádindítvány) is tartalmazhatják. E váddokumentumok esetében egyformán érvényesülnie kell a vád törvényességével kapcsolatos szempontoknak, illetőleg a vádhoz kötöttség elvének.⁴ A bírósági eljárások döntő többsége természetesen az ügyész vádirata alapján indul meg, ugyanakkor röviden szólnunk kell a magánvád és a pótmagánvád jogintézményéről is:

- a) A magánvád esetében – az ügy tárgyát képező bűncselekmény (könnyű testi sértés, magántitok megsértése, levéltitok megsértése, rágalmazás, becsületsértés, kegyeletsértés vagy becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése⁵) csekélyebb tárgyi súlya miatt – a törvény a sértettre bízta a vádemelés kérdésében a döntési jogosultságot azzal, hogy az eljárás során az ügyész a vád képviselőt – főszabály szerint az eljárás során egy alkalommal – átveheti.⁶ Ezen eljárásban a vádat a sértett feljelentése tartalmazza, amely magában foglalja a korábban előterjesztett magánindítványt is. Amennyiben a sértett feljelentést tesz, mint magánvádlót a vádképviselői jogosultságok is megilletik.⁷
- b) A pótmagánvád esetében a sértett közzvadas ügyben képviseli a vádat, azonban e vádemelési jog – a magánvádtól eltérően – nem eredeti, hanem származékos. Előfeltétele ugyanis az, hogy az ügyész vagy a nyomozó hatóság korábban már eljárta az ügyben és ennek során 1. a feljelentést elutasította, 2. az eljárást megszüntette, vagy 3. az ügyészség a vádat

1 Az ügyészségek képviselik a közzvadas a bírósági eljárásban [Alaptörvény, 29. cikk (2) bek.].

2 BH 1993/9. 716.

3 Ld. Bíróság elé állítás esetén.

4 Az ítélkező fórum csak az adott váddokumentumban vádlotként megjelölt személy büntetőjogi felelősségéről dönthet és csak azt a cselekményt bírálhatja el, amelyet a vád tartalmaz /Be. § (3) bek./.

5 Be. 53. § (1) bek.

6 Be. 764. § (2) bek.

7 Be. 762. § (3) bek.

ejtette.⁸ Megjegyezném, hogy a pótmagánvádas eljárásokban a jogi képviselőt kötelező, ennél fogva a vádat tartalmazó iratokkal szemben általában nem merülnek fel a törvényességi kritériumokkal kapcsolatos formai vagy tartalmi aggályok.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a bírósági eljárás során felvett bizonyítás kereteit nem csak az ügyész által előterjesztett közvádat tartalmazó, hanem a magánvádat, illetőleg pótmagánvádat tartalmazó dokumentumok is kijelölik. Csák Zsolt szerint a vádemelésre jogosult személyek e „triumvirátusának” fenntartása nagy mértékben hozzájárul az anyagi igazság kiderítéséhez, illetőleg a sértetti jogok fokozottabb érvényesüléséhez.⁹

Megjegyzem, hogy a vádelv a vád és az ítélet tényállása közötti teljes történeti azonosságot nem követeli meg egyik dokumentum esetében sem. Mivel a bíróságnak a bizonyítás során továbbra is a tényállás hiánytalan, valóságnak megfelelő tisztázására kell törekednie, ezért – a bizonyítás eredményéhez képest – az ítéleti tényállás több vonatkozásban, így az elkövetés helye, ideje, módja, eszköze, motívuma és eredménye tekintetében is eltérhet a tényállástól anélkül, hogy az a vádelvet sértené.¹⁰

2. A vád törvényességének általános feltételei

A hatályos Be. I fejezete (Általános rendelkezések) általánosságban nem tartalmazza a vád törvényességi kritériumait,¹¹ hanem csak annyit ír elő, hogy a bíróság vád alapján ítélkezik.¹² A jogalkotó ezzel szakított az 1998. évi XIX. törvény hagyományaival, a törvényességi feltételekre pedig az egyes váddokumentumokra vonatkozó speciális szabályok keretében utal (pl. vádirat).¹³ E megoldást nem tartom szerencsésnek, mivel a vád törvényességének elve a vádelv járulékos eleme, tehát ugyancsak alapelvi szintű szabályozást igényel.

8 Be. 787. § (2) bek.

9 Csák Zsolt: *Találgatható-e a jogalkotó akarata? Gondolatok a pótmagánvád köréből.* In: BELOVICS Ervin – TAMÁSI Erzsébet – VARGA Zoltán (szerk.): *Örökség és büntetőjog. Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére.* Budapest, PKKE JÁK, 2011, 125.

10 EBH 2005.1199.

11 A törvényes vád fogalmát csak a 2006. évi LI. tv. (Be. Novella) emelte be a büntető eljárásjogi rendelkezések közé, s megadta azokat a minimális feltételeket, amelyek hiányában a vád nem törvényes, és amelyek nélkül nem lehet bírósági eljárást indítani vagy folytatni egy meghatározott személlyel szemben.

12 Be. 6. § (1) bek.

13 Be. 422. §, 726. § (4) bek.

nyelne. Ezzel együtt továbbra is irányadó az az általános szabály, miszerint akkor törvényes a vád, ha abban a vádemelésre jogosult, a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pontosan körülírt, büntetőtörvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi.

A törvényes vád fogalma azokat a minimális formai (alaki) és tartalmi 'kellékeket' foglalja magában, amelyek hiányában nem lehet bírósági eljárást indítani. A következetesnek mondható bírói gyakorlat alapján ugyanakkor, ha a vádló megsérti a vádemelés törvényes alakszerűségeit, a bíróság köteles felhívni őt a hiányosságok pótlására, és csak a felhívás eredménytelensége lehet akadálya az eljárás folytatásának.¹⁴

- a) A vád törvényességének alaki feltétele, hogy azt aktív perbeli legitimációval rendelkező személy terjessze elő. A hatályos Be. alapján vádemelésre jogosult az ügyészen kívül a pótmagánvádló és a magánvádló is, tehát az ügyésznek nincs kizárólagos vádemelési jogosultsága (vádemelési monopóliuma).¹⁵ Róth Erika a törvényes vád, ezen belül az alaki legitimáció fogalmi körébe vonja azt is, „hogy az ügyész és a bíróság, amely előtt vádat emel, hatáskörrel és illetékességgel rendelkezzen a konkrét ügyben.”¹⁶ Belovics Ervin ezzel szemben úgy érvel, hogy a hatásköri és illetékességi szabályok megsértésével történő vádemelés nem érinti a vád törvényességét, hanem csak olyan eljárási szabálysértés történik, amely miatt az ügyet át kell tenni a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz. Megjegyzi azt is, hogy amennyiben az általános ügyész emel vádat a fiatakorúak ügyésze vagy a katonai ügyész helyett, a bíróságnak a vád kellékhianyossága miatt a hiányosság pótlására kell felhívnia, és amennyiben ez nem történik meg, az eljárást a bíróságnak meg kell szüntetnie.¹⁷ Álláspontom szerint az ügyészi minőségben történő vádemelés minden esetben megfelel az aktív perbeli legitimáció követelményének, a hatásköri és illetékességi szabályok orvoslása már a bíróság feladata.
- b) A vád történeti tényállásának tartalmaznia kell a vád minősítése szerinti bűncselekmény törvényi elemeinek megfelelő konkrét tényeket, tehát minimálisan a cselekmény elkövetésének helyét, idejét és módját.¹⁸ Berkes

14 EBH 2015/B/10.

15 Ha a pótmagánvád esetében a sértett és a feljelentő személye nem azonos, akkor a feljelentőt nem illeti meg a pótmagánvád előterjesztésének lehetősége (BH 2007.79.).

16 FARKAS Ákos – RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*. Budapest, Complex Kiadó, 2007, 251.

17 BELOVICS ERVIN: *A vád törvényessége*. 2012. www.jak.ppke.hu/uploads/articles/12081/file/T%C3%A9zis.pdf (2023. 02. 10.)

18 BH 2009.140.

György szerint a vád tárgyává tett cselekmény körülírása akkor pontos, ha a meghatározott személy ellen emelt vádban ismertetett történeti tényállás hiánytalanul tartalmazza a vád szerinti minősítésben megjelölt bűncselekmény törvényi tényállási elemeinek megfelelő konkrét tényeket: az elkövetési magatartást, a cselekmény megvalósításának helyét és idejét.¹⁹ A bírói gyakorlat szerint a törvényes vádnak nem fogalmi ismerve az, hogy a büntetőtörvénybe ütköző cselekmény leírása körében a törvényi tényállás jogi fogalmait használja; elégséges, ha a történeti tények leírása oly mértékben konkrét, amelyből – bebizonyítottságot feltételezve – büntetőtörvénybe ütköző cselekményre lehet következtetni.²⁰ A vád tartalmi meghatározottsága különösen azért fontos kérdés, mert – tárgyi és személyi oldalról is – kijelöli a büntetőeljárás, illetve az annak során vizsgálható tények kereteit.²¹

A vád törvényességi kritériumainak nem csak közvád, hanem magánvád és pótmagánvád esetében is teljesülniük kell. Néhány szemelvény a bírói gyakorlatból: 1. Ha ismeretlen kilétű a feljelentett, fogalmilag nincs indítvány, következésképpen a magánvád nem törvényes;²² 2. Becsületsértés esetén, törvényes vád hiánya miatt a büntetőeljárás megszüntetése indokolt, ha a verbális bűncselekmény (becsületsértés) miatt benyújtott vádirat nem tartalmazza a terhelt által a sértettekkel szemben használt azokat a konkrét kifejezéseket, szavakat, amelyeknek megvizsgálásával a bíróság dönthetne azok becsület csorbítására alkalmasságáról, végső soron pedig a büntetőjogi felelősségről;²³ 3. Pótmagánvád esetén a törvényes vád hiánya a tárgyalás előkészítése keretében a vádindítvány elutasításának, ezt követően viszont az eljárás megszüntetésének mérlegelést nem tűrő oka.²⁴

2.1. A törvényes vád hiányának következményei

A hatályos Be. alapján a törvényes vád hiánya azt jelenti, hogy az adott váddokumentum nem tartalmazza a Be. által meghatározott kötelező tartalmi elemeket. E körülményeket a bíróság hivatalból köteles vizsgálni az eljárás teljes menetében.

19 BERKES György: *Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2011, 19.

20 BH 2011.219.II.

21 BH 2005.7.

22 EBH 2012/B/17.

23 BH 2015.120.

24 BH 2012.31.

A vád törvénytelenége esetén érdekes kérdést vet fel, hogy van-e helye ugyanazon vád újbóli előterjesztésének. E kérdésre a hazai bírói gyakorlat és jogtudomány az alábbi eltérő válaszokat adta:

- a) A Fővárosi Ítéltábla álláspontja szerint 1. a törvénytelen vád miatt megszüntetett eljárást követően ugyanazon vád újbóli előterjesztése a kétszeres értékelés tilalmába („ne bis in idem”) ütközik; 2. a büntetőeljárást törvényes vád hiánya okán megszüntető bíróságnak az ismételt vádemelés alapján történő későbbi eljárása már nem felelhet meg a pártatlanság követelményének.²⁵
- b) Erdei Árpád szerint a vád törvénytelenége miatt kibocsátott eljárást megszüntető végzések jogerejüket tekintve nem különböznek a többi eljárást megszüntető határozattól, tehát ugyanúgy véglegesek, mindenkire kiterjedő (*erga omnes*) hatályúak és kiváltják a „ne bis in idem” hatást. A szerző abból indul ki, hogy a vád törvényességének követelménye garanciális jelentőséggel bír, az újbóli vádemelés lehetősége pedig különösen akkor lehet aggályos, ha a korábbi vád törvénytelenége tartalmi hiányosságokra vezethető vissza. Ilyenkor a hiba kockázatát az államnak kell viselnie – akár olyan áron is, hogy a büntetőigény elenyészik. A szerző ilyen esetekben – összességében – csak a rendkívüli perorvoslat lehetőségét tartja elfogadhatónak.²⁶
- c) Lévy Miklós amellet érvel, hogy 1. a Be. szabályaiból nem vezethető le az ismételt vádemelés lehetősége, 2. jogállamban a büntetőigény érvényesítésének a kockázata az államot terheli, 3. egy ügyési aktus (ld. újbóli vádemelés) nem oldhatja fel egy bírói döntés (ld. eljárást megszüntető végzés) *res iudicata* hatását.²⁷
- d) A fenti álláspontoktól eltérően – 1/2007. BK véleményében – a Legfelsőbb Bíróság kifejtette, hogy bár a vád törvényessége, illetve törvényi kellékének hiánya miatti megszüntetéssel a bíróság a vádról határoz – elismerve ezzel annak ügydöntő határozat jellegét –, e határozat jogi természetét tekintve különbözik a más okból történt megszüntető határozattól. Ebben az esetben ugyanis a bíróság nyilvánvalóan csak a vád – bírósági eljárásra való – alkalmasságát (eljárásjogi feltételeinek meglétét), nem

25 E kérdéskörrel a 33/2013. (XI. 22.) AB határozat foglalkozik részletesen.

26 ERDEI Árpád: Dogmatika nélküli büntető eljárásjog – képtelenség vagy valóság. *Magyar Jog*, 2008/8, 518–519.

27 Ld. A szerző 33/2013. (XI.22.) AB határozathoz fűzött különvéleményét. KIRÁLY Eszter: *A törvényes vád miatti megszüntető végzés „jogerőtlenedésének” igaz története*. In: FAZEKAS Marianna (szerk.): *Jogtudományi előadások az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskoláinak jubileumi konferenciáján*. Budapest, ELTE ÁJK Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2014, 167–179.

pedig a vádban foglaltak büntetőjogi felelősséget megalapozó, anyagi jogi feltételeit vizsgálja, illetve bírálja el. Ebből viszont az következik, hogy a vád eljárásjogi alkalmatlansága mint a büntetőeljárás akadálya nem jelenti egyben az adott személy büntetőjogi felelősségre vonásának elháríthatatlan akadályát.²⁸

A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a vád törvényességének, illetve törvényi kellékének hiánya miatti megszüntetés a büntetőjogi felelősség tekintetében nem rendelkezik anyagi jogerőhatással. Ez ugyanis csak a kimerített váddal, az elbírált cselekmény tekintetében valósulhat meg. A bíróság tehát ilyen esetekben csak az eljárás akadálya miatt nem dönt a büntetőjogi igényről, vagyis érdemben (még) nem bírálata el a vád tárgyává tett cselekményt. Ennek alapján a megszüntető végzés jogerőre emelkedése ellenére – az elévülési időn belül – nincs törvényes akadálya annak, hogy a vádló az általa korábban vád tárgyává tett cselekmény miatt a terhelttel szemben ismét vádat emeljen.²⁹

- e) A Kúria Büntető Kollégiuma joggyakorlat-elemző csoportjának a vád törvényességének vizsgálatáról készített összefoglaló jelentése azt tartalmazza, hogy a vád nem konstitutív jellegű döntés, tehát önmagában nem határozhatja meg a terhelt eljárás utáni pozícióját.³⁰ A jogalkotó e kérdést egyértelműen eldöntötte, mivel a Be. a kellékhányok nem teljesített pótlása esetén „nem ügydöntő végzés” formájában írja elő a megszüntetést.³¹ A törvény ugyanakkor továbbra sem tér ki kifejezetten az ismételt vádemelés megengedhetőségére, feltételrendszerére, illetőleg annak esetleges korlátaira. A jogszabály indokolása ugyanakkor nyilvánvalóvá teszi, hogy ez a – nem ügydöntő – határozat nem képez ítélt dolgot, ezért nem lehet akadálya az újabb vádemelésnek.

28 II. 4. a) – b) pont.

29 A jogtudomány képviselői közül ugyancsak tagadja a törvényes vád hiánya miatti megszüntető végzés anyagi jogerejét Vö. ELEK Balázs: *A jogerő egyes kérdései a büntetőeljárásban*. In: GÁL István László (szerk.): *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére*. Pécs, PTE ÁJK, 2011, 561–567., illetve BELOVICS Ervin – TÓTH Mihály: *Büntető eljárásjog*. Budapest, HVG-ORAC, 2013, 248.

30 Kúria BK Joggyakorlat-elemző csoport 2014. 22.

31 492. § (2) bek.

3. Az ügyészi vádemelésről általában. Az 'ügyészi bizonyosság' problematikája

Az ügyészi vádemelés megvalósulhat a vádiratnak a bírósághoz történő benyújtásával, valamint bíróság elé állítás esetén a Be. által előírt ún. „rövidített feljegyzés” bíróság elé terjesztésével. Bócz Endre szerint a vádemelést megelőzően „az ügyésznek azt kell megítélnie, hogy az a bizonyítási anyag, amely a nyomozás eredményét figyelembe véve a tárgyaláson remélhető, milyen racionális érvanyagot ígér, s hogy annak révén meggyőzhető lesz-e egy szakszerűen eljáró tárgyilagos bíróság.”³² A vádemelés előkészítése tehát olyan komplex logikai folyamat, amelynek során az ügyész a nyomozás során feltárt tényállás, valamint a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján kialakítja a lehetséges jogi minősítéssel kapcsolatos végleges álláspontját, valamint kizárja az eljárás felfüggesztésének és megszüntetésének lehetőségét.

Egyes szerzők – a vádemelés előfeltételeként – külön foglalkoznak a vádemeléshez szükséges bizonyosság problémakörével. Király Tibor szerint „Bűnösséget megállapító ítéletben a bírónak a bizonyosságig kell eljutnia. Ideális követelmény, hogy az ügyész a vádemelés esetén a vádlott bűnösségét illetően szintén eljusson a bizonyosságig. A jog azonban az ügyésztől nem ezt igényli, hanem azt, hogy megalapozott gyanú alapján emeljen vádat. Ez szerintünk objektív kritérium és az ügyésznek a vádemelésben erről kell a bizonyítási eszközök felsorakoztatásával számot adnia. Ha a jog az ügyésztől nem kíván teljes bizonyosságot, hanem megalapozott gyanút, ebben elfér a kételynek bizonyos foka is. Az ügyész azonban nem emelhet vádat, ha a bizonyítékok értékelésének az a bizonyosság, az a belső meggyőződés az eredménye, hogy a gyanúsított bűncselekményt nem követett el, illetőleg büntetőjogi felelősséggel nem tartozik, nem bűnös.”³³

Gellér Balázs okfejtése szerint „a vád megalapozottsága nem jelenthet egyet az ítélet kétséget kizáró bizonyítotttsági fokával, de meg kell haladnia a gyanúsítás megalapozott gyanú szintjét. Ez azt jelenti, hogy a büntetőeljárás végig vonul a bűncselekmény, illetve az elkövető személyének valószínűsége az egyszerű gyanútól a megalapozott gyanún át a vádemelésben megjelenő ügyészi személyes meggyőződésen keresztül, amely arra irányul, hogy a bizonyítékok alkalmasak a kétséget kizáróság alátámasztására.”³⁴

32 Bócz Endre: *Büntetőeljárás jogunk kalandjai*. Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2006, 139.

33 KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog*. Budapest, Osiris Kiadó, 2008, 390–391.

34 GELLÉR Balázs: A vád törvényességének egyes aspektusai. *Jogtudományi Közöny*, 2011/9, 460.

Belovics Ervin szerint a vádemelésnek egyrészt objektív tényeken, másrészt az ügyész azon szubjektív meggyőződésén kell alapulnia, hogy az eljárás tárgyát képező cselekmény bűncselekmény és azt a gyanúsított követte el. A szerző ehhez hozzáteszi, hogy az ügyész nem véletlenül rendelkezik a törvény alapján önálló felelősséggel, valamint e felelősséget megalapozó jogosultságokkal és kötelezettségekkel. E jogállásából pedig az következik, hogy nem háríthatja át a bíróságokra a teljes felelősséget az ügy eldöntése tekintetében.³⁵

Bócz Endre szerint a vádemelés akkor helyénvaló, ha a következő három kérdésre igenlő a válasz: 1. Jobb lesz-e az elkövető jövőbeli magatartása, ha most megbüntetjük? 2. Gyakrabban megszegik-e a jövőben a most megsértett jogszabályt, ha most eltekintünk a vádemeléstől? 3. Kelt-e a társadalomban nyugtalanságot, ha emiatt a bűncselekmény miatt nem emelünk vádat?”³⁶

3.1. Az ügyészi vád törvényessége és megalapozatlansága

A vádemelést megelőzően az ügyésznek először a vád törvényességét, azt követően pedig a vád megalapozottságát kell vizsgálnia. A vád törvényességének megítélése különösebb megfontolást nem igényel, annak alapfeltételei viszonylag egyszerűen megítélhetők (ld. 2. pont). A megalapozottság esetében azonban már olyan tényezőket szükséges vizsgálni, amelyek a korábbi nyomozással, elsősorban a nyomozati bizonyítás körében felmerülő eljárási szabálysértésekkel állnak összefüggésben. Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy a nyomozati szakaszban megvalósult eljárási szabálysértések érinthetik-e a vád törvényességét, vagy megalapozottságát.

Háger Tamás szerint a nyomozás egyik célja vitathatatlanul a törvényes vád alapjainak megteremtése, amely során a büntetőjogi felelősségre kiható tényeket kell tisztázni. A felderítendő tények köre természetesen attól is függ, hogy mely bűncselekmény képezi az eljárás tárgyát. A nyomozásnak tehát minden a büntetőjogi felelősség elbírálása szempontjából jelentős tényre ki kell terjednie.³⁷

Belovics Ervin szerint a nyomozás nem szorítkozhat a vádemeléshez „elengedhetetlenül” szükséges bizonyítékok beszerzésére. Az ügyésznek kötelessége a büntetés kiszabásakor jelentőséggel bíró alanyi és tárgyi tényezőket

35 BELOVICS–TÓTH i. m. 248.

36 BÓCZ i. m. 139.

37 HÁGER Tamás: Az ítéleti tényállás megalapozottságával kapcsolatos egyes kérdések a büntetőperben. *Jogelméleti Szemle*, 2013/1, 1–15.

megalapozó tényeket alátámasztó bizonyíték beszerzéséről is gondoskodni.³⁸

A bírói gyakorlat abban egységesnek tekinthető, hogy a vádemelést megelőző szakasz (nyomozás) esetleges hiányosságai a vád törvényességét nem érintik, az tehát kizárólag a benyújtott vád alapján vizsgálendő.³⁹ Ha ugyanis a bíróság a vádelőkészítés fázisát is vizsgálná, akkor adott esetben hivatalból felülbírálná az ügyész vádemelésről való döntését, amelyre viszont nincs törvényi felhatalmazása.⁴⁰ Ebből következően annak sincs relevanciája, hogy a nyomozás és a vádemelés eljárásjogi szabályait betartották-e, továbbá, hogy a vád törvényesen beszerzett és ellenőrzött bizonyítékon alapszik-e.⁴¹

Gellér Balázs e problémakört a nyomozati szakban jogellenesen beszerzett bizonyítékok tekintetében vizsgálja és azt a kérdést teszi fel, hogy az ilyen bizonyítékokra alapozott vád alapján folytatható-e az eljárás és megtartható-e a tárgyalás.⁴² A szerző okfejtésének kiindulási pontja az a hibás gyakorlat, amelyet 2006. július 1-ét követően folytattak a nyomozó hatóságok a tanúk kihallgatása során. Az eset előzménye az a törvényt módosítás (2006),⁴³ amely bevezette azt a szabályt, miszerint a tanút – a vallomástételének megkezdése előtt – a mentő körülmény elhallgatásának jogkövetkezményeire is figyelmeztetni kell. E szabályozás azonban jóideig nem érvényesült a nyomozati szakban, mert a hatóságok elmulasztották a kihallgatási formanyomtatványok aktualizálását, így a módosítás hatályba lépése után sem került sor a mentő körülmény elhallgatása következményeire történő kioktatásra. Amikor e hibát a másodfokon eljáró bíróságok észlelték,⁴⁴ az elsőfokú határozatokat hatályon kívül helyezték és e végzésekben arra hivatkoztak, hogy az érintett tanúk vallomásait bizonyítási eszközként nem lehetett volna figyelembe venni, azokat a tényállás megállapításakor mellőzni kellett volna, a tényállás tehát minden esetben megalapozatlan volt.

Gellér Balázs szerint e kérdések eldöntése esetén abból kell kiindulni, hogy

1. a vád eleve azzal az ügyési meggyőződéssel jön létre, hogy a bizonyítékok alkalmasak a vádlott bűnösségének minden kétséget kizáró bizonyítására;
2. nincs lehetőség arra, hogy a bíróság az érintett tanúk kihallgatását a tárgyaláson megismételje, mert ezáltal a bíróság végezné a nyomozást, aminek

38 BELOVICS–TÓTH i. m. 248.

39 A vád törvényességét nem érinti annak esetleges megalapozatlansága. Ez utóbbi már az érdemi döntés tárgya (BH 2012.86.II.).

40 EBH 2011.2299.

41 BH 2014. B.17

42 GELLÉR i. m. 459–467.

43 A 2006. évi LI. törvény 41. §-a kiegészítette a Be. 85. §-ának (3) bekezdését.

44 Fővárosi Ítéletábrla 4.Bf.39/2007/10.; Pest Megyei Bíróság 3.Bf.353/2007/3.

következtében sérülne az eljárási feladatok megoszlásának elve, valamint a tisztességes eljárás követelménye.⁴⁵ A szerző szerint tehát bizonyos eljárási szabályok nyomozati szakban történő megsértése (pl. tanúkihallgatásokra irányadó szabályok megsértése) kizárja a vád törvényességét.

E nézőponttal nem tudok egyetérteni, mert az nem egyeztethető össze sem az 1998. évi XIX. törvény, sem a hatályos Be. rendelkezéseivel. Annak ellenére, hogy a jelenlegi törvény általánosságban nem utal a vád törvényességének követelményére, az egyes váddokumentumok tartalmi szabályainak meghatározása során ugyanúgy 'továbbviszi' az 1998. évi XIX. törvény szabályozásának lényegi esszenciáját. E szerint a vád törvényességének csak az a feltétele, hogy 1. az arra jogosulttól származzon, 2. a bírósághoz legyen címezve 3. meghatározott személy pontosan körülírt, büntetőtörvénybe ütköző cselekményét tartalmazza és 4. bírósági eljárás lefolytatására irányuljon.⁴⁶ Mindössze ezen tartalmi kritériumok állapíthatók meg a hatályos szabályok szerint a vádirat, és a feljegyzés esetében is. A vád törvényességének vizsgálatakor tehát eljárási szabálysértések továbbra sem értékelhetők, azok csak a vád megalapozatlanságához vezethetnek, amely körülmények külön vizsgálatot igényelnek az elsőfokú bírósági tárgyaláson.⁴⁷ Más kérdés, hogy az ügyész a nyomozás felett általános törvényességi felügyeleti jogot gyakorol, amelynek elmulasztása miatt – a bíróság előtti bizonyítási eljárás során – már neki kell viselnie a „vád megalapozatlanságának” kockázatát.⁴⁸

3.2. A vádirat

A vádirat az ügyész azon írásbeli akaratnyilatkozata, amelyben a nyomozási szakasz során feltárt bizonyítékok alapulvételével meghatározott személy vagy személyek büntetőjogi felelősségre vonását kezdeményezi a bíróság előtt. Mivel a bírósági eljárásban lefolytatott bizonyítás kereteit a vádban foglalt tényadatok határozzák meg, ezért a Be. taxatív felsorolást ad a vádirat kötelező tartalmi elemei vonatkozásában. Ennek megfelelően ezen dokumentumnak tartalmaznia kell:

45 GELLÉR i. m. 460–461.

46 Ld. 1998. évi XIX. törvény 2. § (2) bek.

47 Ld. Az előkészítő ülésen álláspontom szerint csak a vádirat törvény szerinti kötelező tartalmi elemei, illetőleg azok hiánya – tehát a vád törvényessége vizsgálható.

48 Az 1998. évi XIX. törvény – a joghatások tekintetében – különbséget tett a vád törvényességének hiánya és a vádirat 'kellékhánya' között. Ez a differencia abban nyilvánult meg, hogy míg a vádirat hiányosságai esetén helye volt a bíróság által megjelölt hiányok pótlásának, a vád törvényességéhez szükséges elemek hiánya esetében erre nem volt lehetőség /1. BK vélemény/.

- a vádlott azonosításra alkalmas megjelölését,
- a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírását,
- a vád tárgyává tett cselekménynek a Btk. szerinti minősítését,
- az ügyészségnek a büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására, vagy a kóros elmeállapota miatt nem büntethető terhelt felmentésére vonatkozó indítványát,
- a vád tárgyává tett cselekményekkel, illetve részcselekményekkel összefüggő, rendelkezésre álló bizonyítási eszközök megjelölését,
- az ügyészségnek az egyes cselekmények, illetve részcselekmények és a büntetés kiszabási körülmények bizonyításával összefüggő bizonyítási indítványait,
- a bíróság hatáskörére és illetékességére vonatkozó jogszabályok megjelölését, továbbá a vádiratot benyújtó ügyészség hatáskörére és illetékességére vonatkozó rendelkezésekre való utalást,
- az ügyészség közlendőit, illetőleg,
- az ügyészség további indítványait.⁴⁹

Az ügyészség a vádirat benyújtásával egyidejűleg gondoskodik arról, hogy a nyomozás ügyiratai és a bizonyítási eszközök a bíróság rendelkezésére álljanak, valamint tájékoztatja a vádemelésről a terheltet, a védőt, a sértettet, a feljelentőt és a magánindítvány előterjesztőjét.⁵⁰

Ha az ügyészség és a terhelt egyezséget kötött, az ügyészség a jegyzőkönyvbe foglalt egyezséggel azonos tényállás és minősítés miatt emel vádat. Az ügyészség ilyen esetben a vádiratban indítványt tesz arra, hogy a bíróság 1. az egyezséget hagyja jóvá, 2. az egyezés tartalmával egyező milyen büntetést szabjon ki, illetve intézkedést alkalmazzon, illetőleg 3. az egyezés tartalmával egyező milyen egyéb rendelkezést tegyen. Az egyezséget tartalmazó jegyzőkönyvet az ügyészség a vádirattal együtt nyújtja be a bírósághoz.⁵¹

Ha a vádirat nem, vagy hiányosan tartalmazza az előírt törvényes elemeket,⁵² a bíróság hivatalból vagy indítványra, a hiányok megjelölése mellett végzésben köteles felhívni az ügyészséget a vádirat hiányosságainak pótlására. Az ügyészség a vádirat hiányosságait e végzés kézhezvételétől számított két hónapon belül pótolhatja. Ha az ügyészség a vádirat hiányosságait e határidőn

49 422. § (1)–(2) bek.

50 Be. 423. § (1)–(3) bek.

51 Be. 424. § (1)–(3) bek.

52 Be. 422. § (1) bek.

belül nem pótolja, a bíróság – a vád érdemi elbírálásra való alkalmatlansága miatt – köteles az eljárás megszüntetni.⁵³

A vádirat megfelelő szintű előkészítése és megszerkesztése kétségtelenül a bizonyítás körébe eső értékelő-elemző tevékenységet feltételez. A szakirodalomban ugyanakkor komoly vitákat váltott ki annak megítélése, hogy a vád tárgyát képezi-e a vádirati tényállásnak azon része, amelynek elviekben jogi jelentősége lehetne, de azt az ügyész a jogi minősítés keretében – szakmai meggyőződésből vagy figyelmetlenségből – nem értékelt. A jelenlegi jogalkalmazói gyakorlatra is irányadó megoldást a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának egykori ajánlása fogalmazta meg,⁵⁴ amelynek alapján a vádemelésre jogosult indítványában leírt konkrét cselekmény akkor is vád tárgyává tettnek tekintendő, ha a vádló a cselekmény miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezte, de annak minősítését elmulasztotta (a vád törvényességének tehát nem tartalmi eleme a vád tárgyává tett cselekmény Btk. szerinti minősítése). A jogi minősítés elmaradása esetén a vád képviselőjét fel kell hívni a hiányok pótlására és ha ennek nem tesz eleget, csak akkor lehet a bíróságnak az eljárást megszüntetnie.⁵⁵ A Legfőbb Ügyészség részéről ugyanakkor ismert volt olyan vélemény, amelynek alapján csak azok a tények alkotják a vád tárgyát, amelyeket az ügyész kifejezetten – a Btk. szerint – minősített. Ezzel szemben a Kúria jelenlegi álláspontja a korábbi Legfelsőbb Bíróság gyakorlatát követi, miszerint a vád tárgyát képezi a vádiratban szereplő minden olyan tény is, amelyet az ügyész jogilag nem minősített. A következetes bírósági gyakorlat az utóbbi álláspontot követi, tehát a bíróságok jellemzően átvállalják a felelősséget a vádirati tényállás teljességéről vizsgálata és minősítése tekintetében.⁵⁶

Az egységes bírói gyakorlat ellenére kérdéskör megítélése továbbra is vitatott a jogirodalomban:⁵⁷ Róth Erika és Berkes György szerint ha az ügyész

53 Be. 493. § (1)–(3) bek.

54 Ld. Az egykori LB 2006. november hó 27. napján és 2007. február hó 08. napján megtartott kollégiumi ülése.

55 Ha a vád tárgyává tett cselekmény valóságos, heterogén anyagi halmazat megállapítására alkalmas, akkor is kifejezetten nyilatkoznia kell az ügyésznek arról, hogy lemond-e az állami büntetőigény érvényesítéséről (ellenkező esetben a bíróságnak valamennyi halmazatban álló cselekményt minősítenie kell).

56 TREMMEL Flórián: *Magyar büntetőeljárás*. Budapest–Pécs, Dialóg-Campus Kiadó, 2001, 451.

57 A 2006. évi LI. törvény 1. §-ához fűzött miniszteri indokolás leszögezi, hogy törvényes vád csak az lehet, amely többek közt a vád tárgyává tett cselekmény büntetőtörvény szerinti minősítését is tartalmazza. Megjegyezném, hogy e rendelkezés a bírósági

egyáltalán nem minősítette a történeti tényállásban leírt cselekményt, úgy kifejezésre juttatta, hogy azt nem kívánja a vád tárgyává tenni.⁵⁸ Nagy Lajos szerint „a vádemelés [...] nem egyenlő a tényeknek a vádiratban történt előadásával, hanem a vádemeléshez szükséges egy erre vonatkozó kifejezett indítvány is.”⁵⁹ A Balogh–Edvi–Vargha kommentár az alábbiakat tartalmazta: „A vád tárgyává tett büntetendő cselekmény a törvényben megállapított és a tényállásból vett ismertető jelek szerint, tüzetesen jelöltessék meg. Ez nem más, mint a konkrét vád formulázása, a mely két elemből van összetéve. Egyik a bebizonyított tényálladék vagyis az elkövetett cselekmény, a másik az anyagi büntetőtörvénynek az a meghatározása, a mely a kérdéses cselekmény ismérveit megjelöli. Az előbbi tehát ténybeli: az utóbbi jogi individualitása a vádbeli cselekménynek.”⁶⁰ Fázsi László szerint a büntetőtörvénybe ütköző cselekmény nem egyszerűen a vád történeti tényállásában szereplő cselekmény, hanem az, amit az ügyész a minősítés körébe von. A szerző mindezt a funkciómegosztás elvéből vezeti le, mivel ha a bíróság a vádirati tényállásban szereplő, de jogilag nem minősített cselekményt értékelné, akkor vádlói funkciót gyakorolna.⁶¹ Pásztor István álláspontja szerint az ügyész alapvető kötelessége, hogy a vád tárgyává tett terhelti cselekményt jogilag értékelje, és amennyiben az eljárási törvényben foglalt felhatalmazása alapján a vádemelést valamely cselekmény kapcsán mellőzni kívánja, úgy arra a vádiratban, de legalább a végindítványban utaljon.⁶²

Ezzel ellentétben ismeretesek olyan szerzői álláspontok is, amelyek alapján a vád törvényességének önmagában nem feltétele a vádiratban foglalt jogi minősítés megléte, mivel a bíróságnak egyébként is törvény adta jogkörébe tartozik e feladat elvégzése (ld. a vádirati tényállás vizsgálata során). Tóth

gyakorlatra nézve nem kötelező.

58 BELOVICS (2012) i. m. 1–38.

59 NAGY Lajos: *Ítélet a büntetőperben*. Budapest, 1974. 427–428.

60 BALOGH Jenő – EDVI ILLÉS Károly – VARGHA Ferenc: *A bűnvádi perrendtartás magyarázata (II. kötet)*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1897, 212.

61 A szerző kitér az anyagi halmazatban lévő cselekmények problematikájára is, amelyre példaként említi azt a gyakorlatban előfordult esetet, amikor az ügyész az emberölés büntette miatti büntetőügyben bár a történeti tényállás részévé tette, nem indítványozta a terhelt felelősségre vonását a sértett hozzátartozóinak sérelmére elkövetett személyi szabadság megsértésének büntette miatt. Álláspontja szerint a vádló így módon kifejezésre juttatta azt, hogy ezen bűncselekmény vonatkozásában a felelősségre vonástól eltekint. FÁZSI László: A tények jogi minősítésének gyakorlati jelentősége. *Miskolci jogi Szemle*, 2012/2, 71–78.

62 PÁSZTOR István: Problémák a vádelv gyakorlati érvényesülése köréből. *Ügyészségi Értesítő*, 1975/1, 1–5.

Mihály szerint „a bíró az ítéletében mindaddig szabadon vonhatja le az általa tényként megállapított tettek valamennyi jogi konzekvenciáját, amíg ezek a tettek azonosnak tekinthetők a vádban közöltekkel, illetve fenntartottakkal.”⁶³ Belovics Ervin álláspontja alapján a jogi minősítés törvényességi feltételként történő előírása azt a paradox helyzetet eredményezné, hogy a vádló által nem minősített, ám a történeti tényállásban leírt további bűncselekmények vonatkozásában az ügyésznek – a hivatalból való eljárás elvére tekintettel – ismét vádat kellene emelnie. A szerző szerint az ügyész egyébként is „a tények vád tárgyává tételével és nem azok jogi minősítésével emel vádat, és ha a vádirat büntetőtörvénybe ütköző – de az ügyész által nem minősített – cselekményt tartalmaz, az egyéb feltételek (vádlói legitimáció, a vádban pontosan megjelölt terhelt) fennállása esetén a vád törvényes, és a bíróságnak a vádat el kell bírálnia.”⁶⁴ Steffler Sándor szerint a vád tárgyává tett cselekmény⁶⁵ mint kötelező tartalmi elem előírásával a jogalkotó arra utal, hogy a vád tárgya nem bűncselekmény, hanem csak egy olyan cselekmény, amelynek jogi minősítése elsősorban bírói mérlegelés alá tartozik. A szerző azzal is érvel, hogy a törvény a magánvádlóval, illetőleg a pótmagánvádlóval szemben sem kívánja meg a cselekmény jogi minősítését annak ellenére, hogy ezen személyek is jogosultak a vádemelésre.⁶⁶ Bárd Károly és Pusztai László szerint a bíróságnak a vád tárgyává tett tényeket kell elbírálnia, tehát ha az ügyész a bűncselekményt kimerítő tényállást a vádiratban rögzíti, az külön jogi minősítés hiányában is a vád tárgyának tekintendő.⁶⁷

Álláspontom szerint e problémakör egyszerűen eldönthető, ugyanis a Be. alapján a bíróságnak törvényi kötelezettsége, hogy a vádról teljes egészében döntsön.⁶⁸ Ennek alapján tehát a bíróságnak nem csak a vádirati tényállásban foglaltakról, hanem a cselekmény jogi minősítéséről is határoznia kell – akkor is, ha utóbbira nézve a vádirat semmilyen utalást nem tartalmaz. Az olyan vádirat tehát, amely a jogi minősítésre nézve nem tartalmaz érdemi információt, csak 'kellékhányosnak' tekinthető, azonban a vád törvényes-

63 TÓTH Mihály: *A „tettazonosság” újabb dilemmái – Meghaladott dogma vagy értékes tradíció?* In: FENYVESI Csaba – HERKE Csongor (szerk.): *Minúciák. Tanulmányok Tremmel Flórián professzor 60. születésnapjának tiszteletére.* Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudomány Kar, 2001, 22–41.

64 BELOVICS (2012) i. m. 17–18.

65 Ld. Be. 422. § (1) bek. b) pont

66 STEFFLER Sándor: *A váddal összefüggő gyakorlati kérdések.* *Magyar Jog*, 1974/6, 335.

67 BÁRD Károly – PUSZTAI László: *A büntetőeljárás kézikönyve.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993, 32.

68 Be. 6. § (2) bek.

ségének hiányával kapcsolatos aggályokat nem vet fel. Megjegyezném, hogy a gyakorlatban nehezen elképzelhető az olyan vádirat, amely nem utal a vádirati tényállás jogi minősítésére. Bócz Endre ezt azzal indokolja, hogy a tényállás megszerkesztése során eleve számba kell venni a szóba jöhető törvényi tényállások szerinti minősítési változatokat, majd azok összehasonlítása alapján el kell dönteni, hogy melyik törvényi tényállásnak feleltethető meg a terhelt cselekménye.⁶⁹

3.3. Az ügyészi vádemelés speciális esetei I.: az egyezségi eljárás ügyészi szakasza

Az egyezségi eljárás keretében történő vádemelés specialitása abban rejlik, hogy a vád(irat) tartalmában az ügyész és a terhelt előzetesen megállapodik.⁷⁰ E megállapodás lehetőségét az ügyész annak fejében biztosítja, hogy a terhelt – a bűnösségére kiterjedő – beismerő vallomást tesz a gyanúsítás tárgyát képező bűncselekmény vagy az abban foglalt egyes bűncselekmények vonatkozásában. Megjegyezném, hogy az eljárás alkalmazása nincs büntetési tételhez kötve, ennél fogva a jogalkotó nyilvánvalóan nagyobb teret kívánt engedni e megállapodásoknak.

Az eljárás alkalmazását a terhelt, a védő és az ügyészség egyaránt kezdeményezheti azzal, hogy amennyiben az ügyészség nem ért egyet a terhelti vagy védői kezdeményezéssel, erről a terheltet és a védőt nyomban köteles tájékoztatni.⁷¹

E konstrukció alkalmazásának számos nemzetközi 'sablonja' létezik, és mivel ezek alapjaiban meghatározták a hazai szabályozás módszerét, ezek elemzését feltétlenül szükségesnek tartom.

a) A vádalku (*plea bargaining*)⁷² az USA-ban igen széles körben alkalmazott

69 Bócz Endre: Valóban a vád törvényességének fogalma volt a tisztázatlan? *Magyar Jog*, 2008/5, 260.

70 Az egyezségi eljárás az amerikai vádalku („plea bargaining”) adoptációjának, illetőleg az 1998. évi XIX. törvényben szereplő tárgyalásról lemondás „továbbélésének” tekinthető.

71 Be. 407. § (2)–(3) bek.

72 „Vádalku megkötésére az 1800-as évektől kezdődően kerül sor az Amerikai Egyesült Államokban. A bűnözés növekedése miatt megszorodott büntetőügyek a bűnüldöző hatóságok számára olyan többletmunkát eredményeztek, melyet a korábbi eljárási gyakorlat szerint – ideértve az esküdtbírói szisztémában rejlő nehézséget – képtelenek voltak ellátni. A kialakult helyzetre informális megoldás született, melyet értelemszerűen a jogi szabályozatlanság jellemzett. Sőt, a vád képviselőjének, valamint a vádlott, illetve képviselőjének egyeztetéséről a bíróság hivatalos tudomással nem rendelkezett, hiszen azt kifejezetten titkolták.” MISKOLCZINÉ JUHÁSZ Boglárka: *A büntetőeljárás fejlődése – a változtatás lehetséges irányai az angolszász és kontinentális*

eljárási konstrukció, amely nem más, mint a vádemelést követően az ügyész, illetőleg a vádlott védője közötti olyan megállapodás, amely tartalmazza, hogy a vádlott milyen bűncselekmény(ek) tekintetében kíván beismerő vallomást tenni, és amelynek jogkövetkezményeként az ügyész felajánlja az egyes vádpontok alóli teljes mentesülést, vagy azt, hogy a tárgyaláson az eredeténél enyhébb bűncselekmény miatt fogja képviselni a vádat.⁷³ A vádalkunak egyébiránt (nemzetközi viszonylatban) is három típusa ismeretes: 1. a büntetési alku (*sentence bargaining*), amely a szankció tekintetében jár kedvezménnyel; 2. a vádról történő megegyezés (*change bargaining*), amelynek során a vádlott a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomást tesz ugyan, de csak az ügyész által direkt módon megjelölt enyhébb deliktum tekintetében, 3. az ügyész egyes vádpontok képviselőjét teljes egészében mellőzi (*count bargaining*).⁷⁴

Ami bizonyos, hogy e konstrukciók 'dinamizáló személyeként' elsősorban az ügyész jelölhető meg, mivel elemi érdeke a terhelt büntetőjogi felelősségének bírósági megállapítása. Ezen túlmenően olyan szempontokat is mérlegel, mint az üggyel kapcsolatos 'energiaráfordítás', az eljárás megszüntetése, vagy a terhelt felmentése esélyének minimalizálása és az általa indítványozott büntetés elérése.⁷⁵ Megjegyzendő, hogy az ügyész – a kontinentális rendszerektől eltérően – eleve nem törekszik a törvényileg elérhető legsúlyosabb szankció kiszabására, hanem megelégszik a számára elfogadható jogkövetkezmények megállapításával. Ez egyben kedvező tárgyalási pozíciót teremt számára, hiszen „a védőnek oly módon ajánlhatja fel a vádpontok enyhítését, hogy ezzel saját céljainak elérését nem veszélyezteti.”⁷⁶

Fontos érvényességi feltétel, hogy a megállapodásnak közvetlenül az

jogrendszer megoldási alternatívái alapján. PhD értekezés, PPKE JÁK, 2015, 67.

73 „A beismerési alku és ennek büntetést jelentős mértékben csökkentő hatása [...] az utóbbi kétszáz évben jelen volt az angolszász büntetőeljárásban. Tömeges alkalmazására azonban az USA-ban 1920. január 16-án a Wall Street törvénnyel bevezetett 1933. december 5-ig tartó általános szesztilalom miatt a bűnözésben bekövetkezett drámai növekedés hatására került sor.” FARKAS Ákos: *Mentőv a büntető igazságszolgáltatásnak: vádalku az USA-ban*. In: NAGY Ferenc (szerk.): *Ad futuram memoriam*. Tanulmányok Cséka Ervin 85. születésnapja tiszteletére. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány, 2007, 29.

74 Kovács Tamás: *Kell-e nekünk vádalku?* In: VÓKÓ György (szerk.): *Tanulmányok Pólt Péter 60. születésnapja tiszteletére*. Budapest, HVG-ORAC, 2015, 138–139.

75 FARKAS (2007) i. m. 27.

76 Uo. 27.

ügyész és a terhelt védője között kell létrejönnie.⁷⁷ Ez lényegében annak demonstrálása, hogy az „ügyési ajánlat” nem valamiféle diktátumként manifesztálódik, hanem mindkét fél kölcsönös, és egybehangzó akarati nyilatkozatán alapul. A védőnek ebben a körben azt kell mérlegelnie, hogy – a megállapodás megkötése esetén – mennyire valószínű védenca szabadon bocsátása. Mindez ’minimális rizikófaktort’ jelent annak megkötése előtt, ugyanakkor figyelnie kell arra is, hogy az esetleges rendes eljárás következtében esélyes lehet súlyosabb büntetés kiszabása is. Ezért került bevezetésre az a gyakorlat, amelyben az Amerikai Ügyvédi Kamara (ABA) a védők kötelezettségévé tette a magánnyomozást olyan esetekben, amikor védenca beismerő vallomást kíván tenni. Más kérdés, hogy a védők aligha teljesítik kellő hatékonysággal e kötelezettségeiket, hiszen „kellemesebb és időt kimélőbb az ügyet az ügyész dolgozó-szobájában egy csésze kávé mellett megoldani, mint a tárgyalásra felkészülni; a védő az ügyek elenyésző százalékában várhat teljes, a jogi ideáloknak megfelelő, méltányos díjazást; a titokban lezajlott alku elfed minden szakmai inkompetenciát; a sikeres vádalku minden esetben mint erőfeszítéseinek eredményét tudja megbízójának felmutatni, míg a rendes – esküdtszéki – eljárás befejezésével a vádlottra leggyakrabban szigorú büntetés és nem a vágyott szabadság vár.”⁷⁸

A vádalkut a jogirodalomban természetesen számos kritika érte: Friedman szerint „a plea bargaining célja, hogy egy egyszerű, legális üzleti tranzakció eredményeként bizonyos enyhébb büntetés érdekében a beismerő vallomások tehermentesítsék az igazságszolgáltatást, és megvédjék a társadalmat a bűnözőktől.”⁷⁹ Alschuler egyenesen „lővásári licithez” hasonlítja és legfőbb visszásságát abban látja, hogy az ügyész – taktikai okokból – már eleve súlyosabb vagy több bűncselekmény miatt emel vádat, mint amire tekintettel végül megállapodás születik.⁸⁰ Dealmann szerint a tárgyalás esetére szóló szigorúbb büntetés kilátásba helyezése megsérti a vádlott tárgyaláshoz való alkotmányos jogát, a „bűnözők” számára pedig lehetővé teszi a büntetés „megvásárlását”, ráadásul semmibe veszi az ártatlanság vé-

77 Ennek során a terhelt jellemzően nincs jelen. Ld. uo. 27.

78 Uo. 28.

79 FRIEDMAN, Lawrence M.: Plea Bargaining in Historical Perspective. *Law and Society Review*, 1979/7, 247–259.

80 ALSCHULER, Albert W.: The Prosecutor’s Role in Plea Bargaining. *The University of Chicago Law Review*, 1968, 36(1), 85.

lelmének elvét, ami pedig akár ártatlan személyek elítéléséhez is vezethet.⁸¹ Langbein a középkori tortúra és a beismerési alku között von párhuzamot, utóbbi eljárást egyben az „igazságszolgáltatás iránti cinizmusnak” nevezi, amely az esküdtszéki eljárások valamennyi garanciális elemét nélkülözi.⁸² Bárd Petra véleménye szerint a vádalku funkciója nem feltétlenül az eljárások egyszerűsítése, hanem – egy másik kontextusban – a felek konfliktusrendezésének elősegítése egy olyan jogrendben, amely eleve lemondott az anyagi igazság kiderítéséről.⁸³ David arra hívja fel a figyelmet, hogy a védők igen gyakran igyekeznek védencüket rábeszélni a beismerésre, mindezt a várható büntetés enyhítése érdekében.⁸⁴ Összességében megjegyezhető, hogy az USA-ban a terheltek többsége inkább ezt az ’utat’ választja ahelyett, mint hogy megjelenjen a bíróság előtt.⁸⁵

- b) Franciaországban 1999-ben került bevezetésre az „injoncion pénale”, amelynek alapján az ügyész büntetőjogi megegyezést ajánlhat fel a terheltnak, amennyiben az a bűncselekmény elkövetését beismeri és a konszenzus egyéb törvényi feltételei fennállnak. A jelenlegi szabályozás szerint:
- valamennyi vétség esetén alkalmazható, amennyiben a bűncselekmény büntetési tétele az ötévi szabadságvesztést nem haladja meg;
 - bűnismétlők esetében is szóba jöhet;
 - az ügyész kizárólag a vádemelés előtt dönthet alkalmazásáról;
 - igénybevétele a vádhatóság képviselőjében eljáró személy mérlegelési jogkörébe tartozik;
 - a bíróság a létrejött megállapodást csak jóváhagyhatja, vagy elutasíthatja⁸⁶ (módosítására, illetőleg új ajánlat közlésére azonban nem jogosult);

81 DEALMANN, Heinz J.: „Guilty Plea” und „Plea Bargaining” im amerikanischen Strafverfahren – Möglichkeiten für den deutschen Strafprozess. *Golthammer’s Archiv für Strafrecht*, 1981, 558–571.

82 LANGBEIN, John H.: Torture and Plea Bargaining. *The University of Chicago Law Review* 1978, 46(3), 3–22.

83 BÁRD Petra: *Az angolszász és kontinentális büntetőeljárás eltérő igazságfelfogása*. In: BÁRD Petra – HACK Péter – HOLÉ Katalin (szerk.): Pusztai László emlékére. Budapest, OKRI–ELTE ÁJK, 2014, 39.

84 DAVIS, James R.: *Criminal justice in New York City*. Jefferson–London, McFarland & Company, 1990, 7.

85 ADLER, Freda – MUELLER, Gerhard O.W. – LAUFER, William S.: *Criminology*. New York, McGraw-Hill, 1991, 418.

86 Ezen döntések ellen nincs jogorvoslati lehetőség, bár a gyakorlat azt mutatja, hogy a megállapodások bíróság általi visszautasítására szinte alig kerül sor. DANET, Jean – GRUNVALD, Sylvie: *La composition pénale. Une première évaluation*. L’Harmattan, 2004. Hivatkozza: PÁPAI-TARR Ágnes: Vádalku, vagy amit Franciaországban annak neveznek.

- alkalmazása esetén a terheltet a bűncselekménnyel okozott kár megtérítésére is kötelezni kell (ld. áldozatvédelmi szempontok).

Az eljárás az ügyészi ajánlat közlésével indul meg. Ez egyben tartalmazza azon intézkedési lehetőségeket, amelyek az ügyészt „ex lege” megilletik és amelyek a megállapodás részét képezhetik. Ennek alapján a vádhatóság a terheltet 1. bizonyos pénzösszeg állam javára történő megfizetésére kötelezheti (ennek összege nem haladhatja meg az adott bűncselekményre irányadó pénzbüntetés maximumát); 2. bizonyos dolog átadására hívhatja fel (pl. az elkövetéshez felhasznált, vagy az abból származó dolog); 3. vezetői, vagy vadászengedélyének visszaadására kötelezheti, vagy 4. köz javára végzendő, díjazás nélküli munkát írhat elő a számára.

A magatartási szabályok okán e konstrukció sokkal inkább a feltételes ügyészi felfüggesztéshez hasonlít, terminológiai szempontból azonban mégis az „egyezség” kategóriájába kell sorolnunk, hiszen kizárólag a terhelt beleegyezése esetében alkalmazható az eljárás. Megjegyzném, hogy a francia szakirodalomban számos kritika éri e jogintézményt, hiszen lényegében az ügyész „előzetes szankcionálását” teszi lehetővé, ráadásul a normatívák előírásának lehetősége teljességgel idegen az egyezség fogalmi ismérveitől. Ezzel kapcsolatban több szerző is rámutatott arra, hogy a terhelték – az ajánlat elfogadásával kapcsolatos döntések meghozatalánál – lényegében kényszer hatása alatt mérlegelnek, ugyanis annak visszautasítása esetén a hosszabb (általános) eljárást, valamint a súlyosabb szankció kiszabásának lehetőségét kockáztatják meg.⁸⁷

A magyar szabályozás alapvető sajátossága, hogy – a vádalkuhoz képest – a történeti tényállás és a bűncselekmény minősítése nem képezheti a megállapodás tárgyát.⁸⁸ Az egyezségi eljárás ügyészi szakasza az egyeztetés 1. kezdeményezésének, 2. lefolytatásának és 3. megállapodásba foglalásának fázisaiból tevődik össze.

Az egyeztetés kezdeményezési módjának nincsenek törvényi szabályai, az tehát történhet szóban (pl. telefonon) és írásban (pl. hivatalos levélben történő tájékoztatás) útján is. Ami bizonyos, hogy az eljárást nem csak az ügyész, hanem a védő és a terhelt is kezdeményezheti.

Az egyeztetés lefolytatása: az ügyész, a terhelt és a védő jelenlétében történik, amelynek tárgya a bűnösség beismerése és az egyezség tartalma

Miskolci Jogi Szemle, 2011/2, 25.

87 PÁPAI-TARR i. m. 18–24.

88 Mindez – közvetett módon – abból következik, hogy a nyomozó hatóság, az ügyészség és a bíróság a döntését valóságghú tényállásra kell, hogy alapozza.

(megjegyzendő: az ügyészség a védővel e kérdésekben a terhelt hozzájárulásával külön is egyeztethet). Az eljárásban inentől kezdve a védő részvétele kötelező, ha pedig a terhelt nem kíván védőt meghatalmazni, az ügyészség haladéktalanul védőt rendel ki, valamint gondoskodik arról, hogy a védő a nyomozás ügyiratait megismerhesse.⁸⁹

Az egyeztetési eljárás megkezdésekor az ügyészség tájékoztatja a terheltet, illetve a védőt az egyezség lehetséges tartalmi elemeiről és következményeiről.⁹⁰ Mindez azért fontos, hogy a védelem még időben mérlegelni tudja az egyezség elfogadásának esetleges előnyeit, illetőleg hátrányait. A 'védőkényszer' azért is lényeges, mert a terhelti döntés vonatkozásában egyrészt felmerülhet a vádhatóság általi befolyásolás lehetősége, másrészt a terhelt a későbbiekben – ld. az előkészítő ülésen – akár vissza is vonhatja beismerő vallomását, amely 'eljárás következtelenséghez' vezethet. A védőnek a megállapodás mérlegelésekor egyébiránt azt kell tekintetbe vennie, hogy annak tartalma arányos és elfogadható-e, illetőleg enyhébb szankciót helyez-e kilátásba annál, mint ami az általános szabályok szerint lefolytatott bírósági eljárás után várható lenne.

Az eljárás három legfontosabb mozzanata a gyanúsított kihallgatás, a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomás esetén a vádhatóság ismételt figyelmeztetése a megállapodás következményeire, valamint a kihallgatásról készült jegyzőkönyv elkészítése. Utóbbi dokumentum tartalmazza az egyezséget, a jogkövetkezményekre történő figyelmeztetést, illetőleg a terhelt erre adott nyilatkozatát is. A jegyzőkönyvet az ügyész, a terhelt és a védő együttesen írja alá.⁹¹ Az egyezségnek kötelező jelleggel tartalmaznia kell:

- a tárgyat képező bűncselekmény leírását és Btk. szerinti minősítését, amelyet az ügyészség állapít meg;
- a terhelt nyilatkozatát arról, hogy a bűnösségét beismeri, és ennek érdekében vallomást tesz;
- a büntetést vagy önállóan alkalmazható intézkedést (ha az egyezség büntetés kiszabására irányul, tartalmazza azt is, hogy az ügyészség, a terhelt és a védő milyen nemű, mértékű vagy tartamú büntetést vesz tudomásul⁹²), illetőleg

89 Ha az egyezség nem jön létre, a védői kirendelés hatálya az egyeztetés befejezéséig tart [Be. 407. § (4)–(5) bek.].

90 Be. 408. § (2) bek.

91 Be. 409. § (1)–(3) bek.

92 Mindemellett, az egyezség tartalmazhatja a mellékbüntetést, a büntetés vagy intézkedés mellett is alkalmazható intézkedést, az eljárás megszüntetését, illetve a feljelentés

- a terhelt – többek között⁹³ – vállalhatja azt is, hogy az ügy, illetve más büntetőügy bizonyításához hozzájárulva az ügyészséggel, illetve a nyomozó hatósággal jelentős mértékben együttműködik.

Garanciális szabály, hogy ha az ügyészség és a terhelt nem kötött egyezséget, a kezdeményezés, valamint az ezzel összefüggésben keletkezett ügyiratok bizonyítékként, illetve bizonyítási eszközként nem használhatók fel. Ebben az esetben az ügyészség az egyezés megkötésére irányuló kezdeményezésről nem tájékoztathatja a bíróságot és az ezzel összefüggésben keletkezett ügyiratokat sem nyújthatja be a bírósághoz.⁹⁴

Ha az ügyészség és a terhelt egyezséget kötött, az ügyészség a jegyzőkönyvbe foglalt egyezséggel azonos tényállás és minősítés miatt emel vádat. Az ügyészség a vádiratban indítványt tesz arra, hogy a bíróság 1. az egyezséget hagyja jóvá, 2. az egyezés tartalmával egyező milyen büntetést szabjon ki, illetve intézkedést alkalmazzon és 3. az egyezés tartalmával egyező milyen egyéb rendelkezést tegyen. Az egyezséget tartalmazó jegyzőkönyvet az ügyészség a vádirattal együtt nyújtja be a bírósághoz.⁹⁵

Az egyezségi eljárások alkalmazásának gyakorisága elsősorban azon fog múlni, hogy az ügyészség 1. milyen bűncselekményeket von majd ezen eljárások alkalmazási körébe, 2. milyen szankciók elengedését, illetőleg mérséklését tartja majd indokoltnak. Álláspontom szerint az ügyészség a közeljövőben csak nagyobb tárgyi súlyú, bonyolultabb tényállású ügyekben fog élni e lehetőséggel, tehát olyan esetekben fog megállapodást kezdeményezni, amikor a bíróság előtt lefolytatott bizonyítási eljárás terjedelmesebbnek ígérkezik.

Tény az is, hogy a terhelt csak akkor fog megállapodást kötni, ha (számára) megfelelő engedményben részesül. Több-terheltes ügyekben ugyanakkor az ügyész gyakorlatilag 'verseny tárgyalást' tarthat, amelynek következtében nyilvánvalóan csak annak a terheltnek ajánlja fel a megállapodás lehetőségét, aki a számára legkedvezőbb ajánlatot elfogadja. Mindez az ügyész kompetenciájába tartozó pertaktikai kérdés, ugyanakkor

elutasítását egyes bűncselekmények vonatkozásában, a bűnügyi költség viselését, illetve a terhelt által vállalt egyéb kötelezettségeket /Be. 410–411. §./.

93 A terhelt vállalhatja azt is, hogy a magánfél polgári jogi igényét, illetve a sértett előzetes bejelentése szerint érvényesíteni kívánt polgári jogi igényt az egyezés jóváhagyásáról döntő előkészítő ülésig kielégíti; közvetítői eljáráson vesz részt, illetve az ügyészség által megállapított határidőn belül olyan egyéb kötelezettséget teljesít, amely a feltételes ügyészi felfüggesztés keretében előírható /Be. 411. § (5) bek./.

94 Be. 409. § (4) bek.

95 Be. 421. § (1)–(3) bek.

- sok esetben valóban 'piaci alkudozássá' degradálhatja a büntetőeljárást;
- e gyakorlat a bizonyítás tilalmak tekintetében számos kérdést felvet, ugyanis 1. azon terheltek vallomásai, akikkel az ügyész nem köt megállapodást, a bizonyítás során – a 'mérgezett fa gyümölcsének elve' alapján – nyilvánvalóan nem vehetők figyelembe, ugyanakkor 2. azon terheltek vallomásai, akikkel az ügyész megállapodik, figyelembe vehetők a többi terheltre nézve is.

E kérdések tisztázására mindenképpen szükség lesz olyan ügyészségi álláspontok megjelenítésére (pl. belső körlevelek kiadására), amelyek kijelölik e processzus alkalmazási kereteit és általános elveit. Hozzátenném, hogy ebben a tekintetben a törvényi szabályozást is indokoltnak tartanám.

3.4. Az ügyész vádemelés speciális esetei II.: a bíróság elé állítás ügyészi szakasza

A bíróság elé állítás olyan speciális gyorsított eljárás, amelynek alkalmazása során – az egyezséghez hasonlóan – szintén bírósági szakba jut az ügy, azonban az eljárásnak nem szükségszerű feltétele a terhelt együttműködése és nem az a célja, hogy a terhelttel szemben enyhébb jogkövetkezmények alkalmazására kerüljön sor. Ezen eljárás tehát egyértelműen és kizárólagosan az eljárás lerövidítésére irányul, alkalmazásának egyéb szempontja nincs. E konstrukció alkalmazásának lehetősége is felveti azt a kérdést, hogy „[...] az egyszerűsítés, gyorsítás szempontjai szinte szükségképpen meg kell, hogy előzzék a garanciális megfontolásokat, így a büntető eljárás érdemi feladata (tehát többek között a közvetlenség elvének érvényre juttatása) feltételeinek reális biztosítását?”⁹⁶

Ezzel kapcsolatban megállapítható, hogy a 'gyorsított eljárásokat' Európa-szerte alkalmazzák és valamennyi esetben az ügyész kezdeményezi az eljárás megindítását:

- a) Spanyolországban (2003-tól kezdődően) gyorsított eljárásokra van lehetőség egyes, kevésbé súlyos bűncselekmények esetében. A processzust olyan gyakori vétségek elkövetésekor alkalmazzák, amelyek egyszerű ténybeli megítélése lehetővé teszi az eljárás tizenöt napon belüli befejezését. Jelenleg az ügyek kb. 5 %-ában alkalmazzák ezen államban.⁹⁷

96 CSÉKA Ervin: Bevezető. *Jogtudományi Közlöny*, 1998/4, 114.

97 KISS Anna – MÉSZÁROS Ádám: *A nyomozások időszersűsége, a nyomozás gyorsítása*. http://www.bm-tt.hu/assets/letolt/rendtudtar/be_gyorsitas_kutjel_meszaros_kiss_2011%20doc.pdf (2023. 02. 11.)

- b) Az olasz eljárási kódexben a „giudicio direttissimo” elnevezésű perjogi konstrukció alapján az ügyésznek a tettenéréskor elfogott gyanúsítottat 48 órán belül kell az illetékes bíró elé állítania. Ezt követően, ha az ügyész úgy látja, hogy – a tiszta bizonyítási helyzet ellenére – az eljárás rövidsége nem elegendő a teljeskörű nyomozáshoz, „közvetlen eljárást” indíthat, amelyben 90 nap áll rendelkezésre a nyomozás lefolytatására.⁹⁸
- c) Az Angliában ismeretes gyorsított eljárásban (*Accelerated Procedure*) a vádlott írásban értesítheti a vádhatóságot arról, hogy beismerő vallomást kíván tenni. Ha ezt elfogadják, tárgyalás tartása nélkül folytatják le az eljárást.⁹⁹

A Be. alapján az ügyész a terheltet a bűncselekmény elkövetésétől számított 2 hónapon belül állíthatja bíróság elé, amennyiben annak egyéb törvényi feltételei fennállnak.¹⁰⁰ Megjegyzem, hogy e szabályozást megelőzően a Be. – a tettenérés esetében – mindössze tizenöt napos határidőt írt elő, amely rendkívül 'szűkösnek' bizonyult a szükséges nyomozati cselekmények elvégzése és a tárgyalás előkészítése szempontjából. A jogalkotó azonban felismerte, hogy a tettenérés önmagában nem elégséges feltétele a büntetőjogi felelősségre vonásnak, hanem gyanúsított kihallgatásra, sértett(ek), tanú(k) kihallgatására és esetlegesen egyéb bizonyítékok beszerzésére is szükség lehet. Az új, általános, két hónapos határidő már szinte valamennyi bűncselekmény esetében tartható lehet, így növeli ezen eljárás alkalmazhatósági esélyeit.

Ha az ügyész az eljárás alkalmazása mellett dönt, akkor kettős feladata keletkezik: 1. a Be. által előírt alkalmazási feltételek fennállásának mérlegelése; 2. a tárgyalás előkészítése (pl. közreműködés a szabályszerű idézések kibocsátásában, a sértett jogi képviselőjének értesítése, a bizonyítékok összegyűjtése és rendszerezése, a feljegyzés elkészítése, a bíróság tájékoztatása).

A bíróság elé állítás, mint egyszerűsítő eljárás általános törvényi feltételei a következők:¹⁰¹

- a) A bűncselekményre a törvény tízévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel: e feltétel előírásával a jogalkotó egyértelművé tette, hogy az eljárás alkalmazására nem csak 'bagatell' bűncselekmények

98 PUSZTAI László: Az új olasz büntetőeljárási törvény a hazai kodifikáció nézőpontjából. *Magyar Jog*, 1991/4, 236.

99 LÉVAY Miklós: A büntetőjogi jogkövetkezmények rendszere Angliában és Walesben; kriminálpolitikai tanulmányok. *Kriminológiai Közlemények*, 1991/42, 30.

100 Be. 723. §.

101 Be. 723. §.

esetén kerülhet sor. E felső határ előírása ugyanakkor sem dogmatikailag, sem gyakorlati szempontból nem helytálló, ugyanis 1. nem követi a Btk.-nak a büntetési tételekre vonatkozó szabály-rendszerét (ld. a tízévi felső határ törvényi előírása kivételes); 2. olyan bűncselekmények esetében is lehetővé teszi az eljárás alkalmazását, amelyekben az ügyész – elvi alapon – nem fog élni e lehetőséggel (pl. emberiség elleni bűncselekmények), vagy az ügy tényállása bonyolult (pl. tizenharmadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett szexuális erőszak). Mindemellett e szabályozás nincs összhangban a Btk. 'büntetőpolitikájával' sem, mivel az anyagi jogi kódexben e felső határ meghatározása egyértelműen az adott bűncselekmény „társadalomra veszélyességének” szól. Végezetül, a tízéves felső határ nem indokolható sem a bűncselekmények elkövetésének megelőzése (prevenció), sem a megtorlás szempontjából.¹⁰² Összességében úgy gondolom, hogy e konstrukció alkalmazására – 'szinkronban' a közvetítői eljárással és a feltételes ügyészi felfüggesztéssel – legfeljebb 5 évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén kerülhetne sor, emiatt eltúlzottnak tartottam az 1998. évi XIX. törvény szabályozását is, amely a felső határt nyolcévi szabadságvesztésben jelölte meg.¹⁰³ Megjegyzem, hogy ha a halmazati büntetés, vagy a terhelt visszaesői minősége okán az irányadó büntetési tétel súlyosabb lenne, ez nem zárja ki az eljárás alkalmazását, mert a gyanúsítás tárgyát képező bűncselekményeket mindig csak és kizárólag önmagukban kell vizsgálni. Ennek megfelelően az ügyésznek csak arra kell tekintettel lennie, hogy az adott bűncselekményre előírt büntetési tétel a tízévi szabadságvesztést ne haladja meg.¹⁰⁴

- b) Az ügy megítélése egyszerű: ebben a körben együttesen kell mérlegelni a tényállás és a jogi minősítés egyszerűségét. A tényállás tekintetében azt kell vizsgálni, hogy a nyomozati adatok alapján egyértelműen megállapítható-e: ki, mikor, mit, hol és hogyan követett el. A jogi minősítés tekintetében az az irányadó, hogy 1. van-e folyamatban a terhelttel szemben más

102 BÉRCES Viktor – FEDOR Zsuzsanna: A bíróság elé állítás alkalmazási feltételeiről. *Ügyészségi Szemle*, 2018/4, 11.

103 Vannak ugyanakkor olyan bűncselekmények, amelyeknél mindenképpen előnyös e felső határ törvényi előírása. Ilyenek tekinthetők például a kábítószer-kereskedelem egyes minősített esetei, mivel ezek az ügyek tipikusan egyszerű megítélésűek, a bizonyítékok rendelkezésre állnak és sok esetben tettenéréssel, vagy a terhelt(ek) beismerő vallomásával párosulnak. Uo. 11.

104 BELOVICS Ervin – Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog (Harmadik, aktualizált kiadás)*. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2017, 538.

büntetőeljárás; 2. egyértelműen megállapítható-e konkrét bűncselekmény elkövetése; 3. nincs-e ellentmondás a bizonyítékok között (a bizonyítékok 'zárt logikai láncolata' ebben az esetben alapkövetelmény). Megjegyzem, hogy a tényállás egyszerűsége és a bűncselekmény tárgyi súlya között nincs feltétlenül összefüggés. Könnyen előfordulhat, hogy egy egyszerű zsebtolvajlás nehezebb megítélésű lesz, mint egy minősített rablás, ennél fogva hiába teljesülnek az büntetési tételkerettel kapcsolatos feltételek, a bíróság elé állítás nem lesz alkalmazható.

- c) A bizonyítékok rendelkezésre állnak: e feltétel nem igényel különösebb magyarázatot, hiszen bizonyítékok hiányában az általános eljárási szabályok alkalmazására (ld. vádirat benyújtása) sem kerülhetne sor. Ilyen esetekben azonban – a tettenérésre, vagy a beismerő vallomásra tekintettel – e körülmény rendszerint megállapítható. Ezzel együtt számos olyan bizonyítási eszköz állhat az ügyész rendelkezésére, amely az ilyen eljárások elrendelését megalapozza (pl. kamera-, vagy hangfelvétel, ujjlenyomat).
- d) A terheltet a bűncselekmény elkövetésén tetten érték, vagy beismerő vallomást tett: a tettenérés – a bírói gyakorlat alapján – azt jelenti, hogy 1. az elkövető a bűncselekmény elkövetését részben vagy egészben szemtanú(k) jelenlétében hajtja végre, vagy 2. az elkövetőt üldözése, vagy a helyszínről való távozása során elfogják.¹⁰⁵ Tettenéréssel leggyakrabban az ittas állapotban történő járművezetés vétségének elkövetésekor lehet találkozni, amikor a rendőrjárőrök a gépjárművel közlekedő terheltet félreállítják, igazoltatják, és vele az alkoholszondát megfújatják. Mindemellett tettenérésnek minősül az is, amikor a bolti lopás elkövetőjét a biztonsági szolgálat a biztonsági kamerákon keresztül végig figyelemmel kíséri.

A beismerő vallomás esetében elégséges a ténybeli beismerés, tehát annak nem szükséges a bűnösségre is kiterjednie. Így például gyakran előfordul, hogy egyedi azonosító jellel visszaélés büntette miatt az ügyész a terheltet bíróság elé akarja állítani, mivel (ténybelileg) beismeri, hogy kicserélte az elkövetési tárgyat képező személygépkocsikon található rendszámablákat. Ezzel együtt a terhelték ilyen ügyekben gyakran arra is hivatkoznak, hogy tévedésben voltak a cselekmény büntetendősége tekintetében. A tévedésre mint bűnösséget kizáró okra történő hivatkozás azonban ilyen esetben nem zárja ki a bíróság elé állítás alkalmazását.¹⁰⁶

105 BELOVICS–TÓTH i. m. 538.

106 Más kérdés, hogy az ügyész előzetesen mérlegelheti, hogy a tévedés a bírósági eljárás során szóba jöhet-e büntethetőséget kizáró okként.

A bíróság elé állítás menete:

- a) Az ügyészség közli a gyanúsítottal, ha őt bíróság elé kívánja állítani:¹⁰⁷ megjegyzem, sokszor látni nyomozási iratokban azt, hogy a terhelt a gyanúsított kihallgatása során nem egyezik bele a gyorsított eljárás lefolytatásába. E nyilatkozatokat azonban az ügyésznek figyelmen kívül kell hagynia, amennyiben a bíróság elé állítás feltételei egyébként fennállnak, és nincs egyéb olyan körülmény, amely indokolttá tenné a rendes eljárás lefolytatását. Ebből kifolyólag a bíróság elé állításhoz nem szükséges a terhelt beleegyezését kérni, ugyanis a célja nem az, hogy a terhelt – együttműködő magatartása miatt – enyhébb elbánásban részesüljön, hanem az, hogy az eljárás minél gyorsabban véget érjen.¹⁰⁸
- b) Az ügyész haladéktalanul védőt rendel ki, ha a gyanúsított nem kíván védőt meghatalmazni,¹⁰⁹ mivel az eljárás során a védő részvétele a törvény erejénél fogva kötelező. Meghatalmazott védő esetén az ügyészségnek különösen törekednie kell arra, hogy az üggyel kapcsolatos jogi álláspontját mielőbb közölje. Garanciális szabály, hogy az ügyészség a tárgyalás határnapjának kitűzését követően, a védekezésre való felkészüléshez szükséges időben és módon – legkésőbb a tárgyalás megkezdését megelőző egy órával – köteles biztosítani az ügyiratok megismerését a gyanúsított és a védő számára, egyúttal kézbesíti részükre a vádat tartalmazó feljegyzést.¹¹⁰ Az 1 órás minimális időköz meghatározását azonban csak a legvégső esetekre szabad korlátozni (pl. a védő meghatalmazására közvetlenül a tárgyalás napján kerül sor). Mindez természetesen nagy mértékben függ az ügyészségi eljárás 'korrektségétől', illetőleg az ügyész és a védő közötti személyes kapcsolatfelvétel körülményeitől, esetleges akadályaitól.
- c) Az eljárás 'váddokumentuma' a feljegyzés, amely lényegében 'egyszerűsített' vádiratnak tekinthető. E dokumentumnak kötelezően tartalmaznia kell a gyanúsított azonosításra alkalmas személyes adatait, a bíróság elé állítás tárgyát képező cselekmény leírását, annak Btk. szerinti minősítését és a bizonyítási eszközök felsorolását.¹¹¹
- d) Ha az ügyészség a gyanúsítottat a bíróság elé állítja, idézi a védőt és biztosítja, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak.
- e) Az ügyészség köteles gondoskodni arról, hogy a védő a fogva tartott

¹⁰⁷ Be. 726. § (1) bek.

¹⁰⁸ BÉRCES–FEDOR i. m. 10.

¹⁰⁹ Be. 726. § (2) bek.

¹¹⁰ Be. 726. § (5) bek.

¹¹¹ Be. 726. § (4) bek.

gyanúsítottal a tárgyalás előtt tanácskozhasson, valamint a tárgyaláson jelen legyenek, akiknek a jelenléte kötelező és jelen lehessenek, akiknek a jelenlétét e törvény lehetővé teszi.¹¹²

4. Záró gondolatok

A vádemelés mint klasszikus ügyészi funkció kizárólagossága csökkenő tendenciát mutat, amelyet a hatályos Be. normaanyaga, valamint az európai eljárási kódexek szabályozási megoldásai is igazolnak. A vádemelés helyett alkalmazott alternatív eljárások komoly értékelő-mérlegelő tevékenységet kívánnak meg a vádhatóság részéről, az ügyésznek ugyanis – az adott jogintézmény szabályozásának függvényében – értékelnie kell többek között a terhelti beismerést, az eljárás egyszerűsítéséhez, lerövidítéséhez fűződő érdekeket, a tényállás komplexitását, a bizonyítékok rendelkezésre állását, valamint a büntetőjogi felelősségre vonáshoz fűződő érdekeket. Hatályos eljárási kódexünk rendkívül széles körben biztosítja az opportunitás elvén alapuló jogintézmények igénybevételének lehetőségét, amelyre jó példa a feltételes ügyészi felfüggesztés, a közvetítői eljárás vagy az egyezségi eljárás. Mindez természetesen feltételezi a bűncselekmény tárgyi súlyának, illetőleg az elkövető személyi körülményeinek előzetes mérlegelését. Ezzel együtt, álláspontom szerint a vádemelés részét kell, hogy képezze a mindenkori eljárási kódexnek, hiszen az állam büntetőigényének érvényesítése – bizonyos bűncselekmények esetében – csak ezen ügyészségi aktus keretében valósulhat meg legteljesebb körben.

112 Be. 727. § (4)–(5) bek.